ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

DOI: 10.34015/2523-4552.2019.4.04
УДК 349.2

*Киризієв О. Ф.,
Голова Чабанівської селищної ради
ORCID: 0000-0001-6590-499X*

СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

В статті визначено, що в сфері діяльності фінансових установ існує велика кількість правових актів, які регулюють правовідносини пов'язані із діяльністю працівників фінансових установ, а конкретизованих норм, які б встановлювали працівників фінансових установ як особливу категорію працівників не має. Зроблено висновок, про необхідність прийняття акта, який здійснить регулювання особливостей діяльності працівників фінансових установ, а також систематизував та впорядкував норм, які в тій чи іншій мірі стосуються працівників фінансових установ.

Ключові слова: інвестиційна діяльність; фінансовий моніторинг; юридичні гарантії; юридична відповідальність.

В статье определено, что в сфере деятельности финансовых учреждений существует большое количество правовых актов, регулирующих правоотношения связанные с деятельностью работников финансовых учреждений, а конкретизированных норм, которые бы устанавливали работников финансовых учреждений как особую категорию работников нет. Сделан вывод о необходимости принятия акта, совершил регулирования особенностей деятельности работников финансовых учреждений, а также систематизировал и упорядочил норм, которые в той или иной степени касаются работников финансовых учреждений.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность; финансовый мониторинг; юридические гарантии; юридической ответственности.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних аспектів забезпечення економічної стабільності будь-якої держави є ефективно, ієрархічне та впорядковане нормативно-правове забезпечення працівників фінансових установ в Україні. Нормативно-правове забезпечення є одним із регуляторів при реалізації державної політики у тій чи іншій

сфері суспільних відносин, в тому числі і у фінансовій. Суспільні відносини, які виникають потребують правової конкретизації та впорядкування, тому саме нормативно-правове забезпечення виступає в якості регулятора. По суті нормативно-правове забезпечення складає сукупність нормотворчих дій у результаті здійснення яких прийма-

ється конкретний нормативно-правовий акт.

Так, для надійної діяльності фінансових установ важливим інструментом є нормативно-правове забезпечення працівників фінансових установ. Зважаючи, що для будь-якої посади встановлюються законодавчі вимоги, працівники фінансових установ виступають особливою категорією працівників.

Нормативно-правове забезпечення є інструментом, який впорядковує та надає правові гарантії для працівників фінансових установ. Тобто, нормативно-правове забезпечення виступає у ролі підґрунтя в регулюванні будь-якого виду суспільних відносин, в тому числі для працівників фінансових установ. В будь-якій фінансовій установі є розроблена та встановлена структура нормативно-правових актів, які регулюють правове положення цієї категорії працівників. Слід зазначити, що для фінансових установ в Україні характерною є наявність відомчих та локальних нормативно-правових актів. На кожному рівні в діяльності фінансових установ діє впорядкована ієрархічна структура правових норм, які встановлюють особливості діяльності установи та її працівників.

Слід зазначити, що на сьогодні стан нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні є досить не врегульованим питанням, яке потребує вдосконалення та знаходження нових концептуальних розробок, ідей та підходів. Науково-теоретичні розробки в питанні сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні дають змогу покращити ро-

боту працівників фінансових установ, розробити та прийняти необхідні нормативно-правові акти та втілити у практичній дійсності встановлені особливості сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні.

Актуальність теми дослідження полягає у вивченні сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні, встановленні проблемних аспектів сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні та пошуку шляхів вдосконалення та нових підходів у нормативно-правовому забезпеченні працівників фінансових установ.

Юридична наука фрагментарно досліджувала питання сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні. Тому, питання є нагальним та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вчених-науковців комплексного науково-теоретичного дослідження сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ проведено не було. Але, окремі аспекти законодавчого регулювання та діяльності фінансових установ та працівників фінансових установ досліджувалися у працях вчених-науковців юридичної науки. Серед яких: В. Б. Авер'янов, М. М. Агарков, О. Ф. Андрійко, А. Б. Альтшуллер, Ю. П. Битяк, І. А. Безклубий, А. А. Вишневський, Л. К. Воронова, Н. В. Воротіна, В. П. Грибанова, О. М. Гладчук, О. Л. Дорош, О. А. Дмитрієва, Н. В. Дроздова, А. М. Екмалян, А. І. Камінка, А. Т. Ковальчук, Н. М. Квіт,

В. Ф. Колісніченко, О. М. Колодзієва, В. В. Корєєва, С. М. Лепех, В. П. Нагребельний та інші.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основу нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ складає Конституція України [1], закони України, зокрема Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2], Закон України «Про банки та банківську діяльність» [3], підзаконні нормативно-правові акти Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами від 05.08.2003 р. № 25 [4], локальні нормативно-правові акти, зокрема Правила внутрішнього трудового розпорядку, посадові інструкції тощо.

Аналізуючи особливості нормативно-правового забезпечення працівників банків, слід зазначити, що основу нормативно-правового забезпечення складає Конституція України [1], Закон України «Про банки та банківську діяльність» [3], Закон України «Про Національний банк України» [5], інші закони та підзаконні нормативні акти, зокрема положеннями тощо.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» встановлює, що керівники банку повинні вчиняти дії в інтересах банку та дотримуватися вимог чинного законодавства, положень статуту та інших документів банку. Одним із актів, який входить до нормативно-правового забезпечення працівників банку як фінансової установи та регламентує

особливості діяльності є Постанова Кабінету Міністрів України «Питання акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» від 05.06.2019 р. № 568 [6]. Аналізуючи зазначений нормативно-правовий акт, виокремлюємо наступні особливості нормативно-правового забезпечення працівників банків як фінансових установ. Зокрема, порядок формування, кількісний та персональний склад, припинення повноважень членів наглядової ради банку регламентується у відповідності до чинного законодавства. Положення про наглядову раду банку приймається на її засіданні та визначає внутрішні питання організації діяльності, порядок скликання, голосування, прийняття та оформлення рішень, а також питання діловодства. В діяльності банків є правління, що діє від імені та в межах компетенції наданої банком в рамках передбачених чинним законодавством. Правління банку підзвітне наглядовій раді та діє на підставі положення, що затверджується наглядовою радою. Одним із головних повноважень правління банку є затвердження правил, процедури та інших внутрішніх документів банку, крім тих, які затверджуються відповідно до компетенції наглядової ради, а також затвердження внутрішніх положень, що встановлюють особливості діяльності структурних підрозділів банку. Характерною особливістю нормативно-правового забезпечення підрозділів внутрішнього аудиту є положення, яке затверджується наглядовою радою.

Слід зазначити, що є певні особливості у нормативно-правового забезпечення працівників Національного банку, зокрема відповідно до

Закону України «Про Національний банк України» [5] члени Ради Національного банку отримують винагороду розмір якої визначається відповідно до методики, затвердженої Радою Національного банку. Відповідно до Регламенту Ради Національного банку України членам Ради Національного банку оплачуються витрати, здійснені у зв'язку з реалізацією функціональних повноважень. Правління НБУ визначає організаційно-правову структуру та основи Національного банку та затверджує положення про структурні підрозділи та установи Національного банку, статuti його підприємств, порядок призначення керівників підрозділів тощо. Крім, положення про підрозділ внутрішнього аудиту та порядку призначення керівника підрозділу внутрішнього аудиту. Голова Національного банку як посадова особа фінансової установи видає акти організаційного та розпорядчого характеру, які є обов'язковими до виконання службовцями Національного банку. Щодо службовців Національного банку, то вони є державними службовцями, і на них поширюються вимоги законодавства про державну службу та Кодексу етики працівників Національного банку [7]. Тобто, до нормативно-правового забезпечення службовців Національного банку входить законодавство у сфері державної служби, а також Правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові інструкції. На інших працівників, які не підпадають під дію цих норм поширюються інші вимоги трудового законодавства. Правила внутрішнього трудового розпорядку [8] для працівників Національного банку України визначають загальні положення, порядок прийняття та

звільнення службовців та іншого персоналу, головні права та обов'язки службовців та іншого персоналу, робочий час та час відпочинку, заохочення за успіхи в роботі, відповідальність за порушення трудової дисципліни тощо.

Таким чином, особливість нормативно-правового забезпечення працівників банків як фінансових установ полягає у тому, що така діяльність регулюється загальними та спеціальними нормами. До загальних норм, слід віднести конституційні гарантії та закони, що стосуються діяльності банків та банківських працівників. Аналіз зазначених нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що в основному на працівників банківських установ поширюються вимоги внутрішніх актів того чи іншого банку. До таких актів відносяться Правила внутрішнього трудового розпорядку та посадові інструкції, які приймають у відповідності до кваліфікаційних вимог визначених для конкретної посади цієї фінансової установи.

Крім цього, в регулюванні щодо правового забезпечення працівників кредитних спілок привертає увагу статут. Зокрема, статут Всеукраїнської компанії (асоціації) кредитних спілок [9] закріплює, що діяльність працівників спілки як фінансової установи базується на Статуті, а також рішеннях та положеннях, які йому не суперечать. Такі рішення є обов'язковими до виконання усіма працівниками (членами) спілки. Аналізуючи положення щодо особливостей діяльності працівників кредитних спілок як фінансових установ, слід зазначити, що основу нормативно-правового забезпечення складають відомчі та локальні нор-

мативні акти, зокрема статут та внутрішні положення. Згідно із Переліком внутрішніх положень та процедур кредитної спілки від 11.11.2003 № 116 [10] встановлюються нормативні акти, які регулюють особливості в діяльності працівників цієї фінансової установи. Так, до таких актів належать Положення про спостережну раду, про ревізійну комісію, про кредитний комітет, про правління, про інші органи управління тощо.

Тобто, проаналізувавши нормативно-правове забезпечення працівників кредитних спілок, які є фінансовими установами визначаємо, що особливостями регулювання є статут, рішення та положення кредитної спілки, які базуються та повинні відповідати вимогам чинного законодавства, яке регламентує діяльність кредитних спілок. Також, працівники кредитних установ керуються у свої діяльності вимогами положень, які розробляються для кожного структурного підрозділу та іншими внутрішніми документами кожної окремої кредитної установи.

Нормативно-правове закріплення діяльності працівників ломбардів як фінансових установ регламентується українським законодавством про ринки фінансових послуг та фінансові послуги [2], Положенням про порядок надання фінансових послуг ломбардами від 26.04.2005 № 3981 [11] та іншими правовими актами та внутрішніми документами.

Щодо нормативно-правового забезпечення працівників ломбардів як фінансових установ, то увагу привертає відсутність конкретизованих норм, які врегулювали особливості діяльності працівників ломбардів. Адже, на сучасному етапі розвитку

нормативно-правового забезпечення працівників ломбардів як фінансових установ актуальним питанням є прийняття нового закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність», який би систематизував особливості діяльності ломбардів в Україні та більш конкретно закріпив правове положення працівників ломбардів як фінансових установ. Так, проаналізувавши проект Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» визначаємо, що нормативно-правове забезпечення працівників ломбардів здійснюється відповідно до внутрішніх правил та положень. Крім того, цей законопроект регламентує обов'язкову наявність кваліфікаційних вимог для керівників, заступників керівників, головного бухгалтера та його заступників, а також інших працівників. Слід зазначити, що особливість цього проекту закону є те, що він прямо встановлює для категорії інших працівників ломбардів самостійне визначення та регламентацію кваліфікаційних вимог. Таке законодавче рішення видається досить вдалим, адже дає змогу для керівників ломбардів приймати рішення щодо відповідності тієї чи іншої особи для зайняття посади. В той же час, ломбард в особі керівника несе відповідальність за відповідність працівників кваліфікаційним вимогам.

Тобто, прийняття зазначеного законопроекту із визначенням особливостей нормативно-правового забезпечення дасть змогу визначити на законодавчому рівні акти, які регулюють діяльність працівників ломбардів як фінансових установ. Таким чином, на сьогодні для реалізації своїх повноважень працівники ломбардів застосовують вимоги регламентовані конституційним поло-

женням, законами України, підзаконними нормами та внутрішніми документами, зокрема посадовими інструкціями, які встановлюють особливості здійснення працівниками ломбардів їх посадових повноважень (прав та обов'язків).

Відповідно до Положення про Державний реєстр фінансових установ від 28.08.2003 № 41[12] встановлюється, що внутрішні документи кредитної спілки подаються відповідно до цього Положення. Крім того, це Положення регламентує, що особливості правового забезпечення керівників та головних бухгалтерів фінансових установ закріплюються у Професійних вимогах до головних бухгалтерів та керівників фінансових установ від 13.07.2004 № 1590 [13]. Відповідно до вимог чинного українського законодавства та вказаних Професійних вимог роботодавцем розробляються та приймаються посадові інструкції, які визначають права та обов'язки, завдання, функції та відповідальність цих посадових осіб.

Порядок навчання та складання екзамену керівниками та головними бухгалтерами встановлюється на основі Положення про навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації та складання екзаменів особами, які провадять діяльність на ринках фінансових послуг від 25.12.2003 № 183 [14]. У той же час, для керівників фінансових установ встановлюється обов'язковість проходження та здачі кваліфікаційного іспиту кожні три роки на відповідність професійному рівню за програмою підвищення кваліфікації. Крім того, для цієї категорії працівників встановлюється можливість пройти навчання за певною типовою програмою для підго-

товки до здачі кваліфікаційного екзамену. Для головних бухгалтерів фінансових установ також встановлюється необхідність складання іспиту для підтвердження професійного рівня, за типовою програмою підвищення кваліфікації, а також для підготовки до екзамену можливість проходження навчання. Слід зазначити, що вказані вимоги поширюються на головних бухгалтерів та керівників як кредитних спілок, так і ломбардів. Зазначений правовий акт є важливим інструментом нормативно-правового забезпечення в діяльності працівників фінансових установ, адже визначає кваліфікаційні вимоги для таких працівників та можливість для них пройти навчання та підвищення кваліфікації. Тим самим, висуваючи досить високі вимоги до професійного рівня тих, які бажають займатися таким видом трудової діяльності.

Нормативно-правове забезпечення працівників довірчих товариств як фінансових установ здійснюється на основі Декрету КМУ «Про довірчі товариства» [15], Положення про Державний реєстр фінансових установ від 28.08.2003 № 41[12] та інших актів.

Особливості та порядок створення, діяльності, права та обов'язки учасників довірчого товариства визначаються Законом України «Про господарські товариства» [16] та Декретом КМУ «Про довірчі товариства» [15]. Крім того, працівники довірчого товариства у своїй діяльності керуються установчим договором. У разі здійснення довіреними особами від імені довірчого товариства довірчих операцій дії цих осіб спрямовуються на здійснення дій від імені власників виходячи із умов укладеного договору.

Аналізуючи законодавчі положення та практичні аспекти діяльності довірених осіб зазначаємо, що основні права та обов'язки довірених осіб визначаються на основі Типового договору довірчого товариства з довірцем майна [17]. Тобто, сам Типовий договір не є нормативно-правовим актом, а виступає як форма типового документа. Але, визначає деякі аспекти діяльності довіреної особи як працівника довірчого товариства як фінансової установи, тому і привертає увагу, в контексті цього наукового дослідження. Типовий договір виступає в якості правової підстави, яка встановлює особливості здійснення довіреною особою власних повноважень. По суті довірена особа діє на основі договору та має виконувати умови, що в ньому прописані.

Страхові компанії є фінансовими установами, а їх працівники – працівниками фінансових установ. Основу нормативно-правового забезпечення працівників страхових компаній складає Цивільний кодекс України [18], який визначає загальні положення щодо здійснення страхування та функціонування страхових компаній, а також Закон України «Про страхування» [19], а також інші правові акти та внутрішні документи.

Відповідно до Закону України «Про страхування» [19] в Україні можуть діяти страхові брокери та страхові агенти. Діяльність зазначених осіб регулюється вимогами регламентованими Рекомендаціями Комісії 92/48/ЄЕС «Щодо страхових посередників» від 18.12.1991 № 92/48/ЄЕС [20]. На виконання вимог цього міжнародного документу в українському законодавстві прийнято Положення

про порядок провадження діяльності страховими посередниками від 18.12.1996 № 1523 [21]. Відповідно до положення основу правового забезпечення страхових послуг страховим агентом складає агентська угода (договір). Агентська угода є письмовою угодою, в якій визначаються права та обов'язки страхового агента та страховика, порядок надання страхових платежів, особливості виконання та обслуговування договорів страхування, відповідальність та інші умови, які сторони вважають необхідно прописати. Щодо брокерської угоди (договору), то вона є письмовою угодою між страховим брокером та страхувальником, в якій встановлюються права та обов'язки сторін, відповідальність, розрахунки між сторонами, внесення страхових платежів та надання інформації щодо чинності договору страхування. Крім цього, сторони можуть встановлювати також інші умови у разі погодження між ними.

Особливості діяльності працівників інвестиційних компаній як фінансових установ встановлюються відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» [22] та Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії від 19.02.1994 № 55/94 [23]. Так, Закон України «Про інвестиційну діяльність» регламентує, що діяльність інвестиційних компаній регулюється загальним та спеціальним законодавством. В законі працівники інвестиційних компаній вживаються як суб'єкти інвестиційної діяльності.

В той же час, Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії від 19.02.1994 № 55/94 [23] визначає головним правовим документом договір (угоду), який спря-

мований на врегулювання відносин між суб'єктами інвестиційної діяльності. Засновники інвестиційного фонду приймають установчий договір та затверджують статут.

В свою чергу, установчий договір встановлює порядок здійснення діяльності інвестиційного фонду та особливості відповідальності. Статут визначає склад засновників, порядок створення, компетенцію, прийняття рішень органами управління інвестиційного фонду. Загальні збори засновників є найвищим органом управління інвестиційного фонду. Загальні збори засновників реалізують свої повноваження, що стосуються доповнень та змін до статуту та установчого договору інвестиційного фонду. Крім того, щодо прийняття інвестиційної декларації, договору з аудитором, договору з інвестиційним керуючим, умов депозитного договору тощо. Інвестиційний керуючий у своїй діяльності керується договором, який з ним укладається. Визначається, що такий договір з інвестиційним керуючим може бути частиною установчого договору, у разі якщо ця особа є засновником інвестиційного фонду. Інвестиційний керуючий з депозитарієм укладає депозитарний договір. Такий договір визначає умови співпраці, права, обов'язки, відповідальність, розмір винагороди та інші умови.

Особливу увагу у нормативно-правовому забезпеченні працівників фінансових установ привертає Положення про здійснення фінансовими установами фінансового моніторингу від 05.08.2003 № 25 [4]. Зазначений нормативно-правовий акт поширюється на всі вище вказані фінансові установи та їх працівників. Зокрема, Положення про здійснення

фінансовими установами фінансового моніторингу від 05.08.2003 № 25 [4] встановлює, що для проведення фінансового моніторингу призначається компетентний відповідальний працівник. Перед здійсненням першої фінансової операції назначається відповідальний працівник у порядку встановленому чинним законодавством та внутрішніми документами установи. До відповідального працівника висуваються певні кваліфікаційні вимоги, так працівник повинен бути із бездоганною діловою репутацією та підходити по вимогам, які встановлені законодавством для цієї посади. На всіх працівників поширюється вимога щодо обов'язкової необхідності ознайомитися із Програмою та Правилами, крім того приймати участь в освітньо-практичних заходах. Комплекс свої повноважень відповідальний працівник здійснює на основі посадової інструкції, яка приймається керівником або іншою уповноваженою особою, що реалізує його обов'язки установи. Факт ознайомлення відповідального працівника з посадовою інструкцією засвідчується підписом. Згідно із чинним українським законодавством, Програмою та Правилами, а також іншими внутрішніми нормативними актами установи встановлюється зміст посадової інструкції, а саме вона повинна містити інформацію щодо загальних положень, прав та обов'язків, завдань та функцій.

Виходячи із посадових обов'язків здійснюється підготовка працівників шляхом проведення навчання по ознайомленню працівників із національним та міжнародним законодавством в компетентному питанні, а також із внутрішніми до-

кументами по питанням фінансового моніторингу. З метою підтримки належного рівня готовності працівників із питань фінансового моніторингу відповідальний працівник готує та впроваджує план підвищення кваліфікації та навчання працівників. Такий план є окремим документом, а поширюється на відповідне коло працівників та затверджується керівником установи.

Правила є внутрішнім документом в установі та встановлює умови та порядок здійснення заходів для недопущення певних незаконних діянь. Крім того, правила регулюють та регламентують процедуру проведення необхідного внутрішнього фінансового моніторингу та фінансового моніторингу. Іншими важливим документом є програми. Програми встановлюють план заходів організаційного характеру з метою здійснення фінансового моніторингу. Вони є внутрішнім документом відповідної установи. Зазначені документи готуються та змінюються відповідальним працівником установи із обов'язковим дотриманням вимог чинного українського законодавства, а затверджуються керівником установи або особою на яку покладено обов'язок виконання функціональних обов'язків керівника. Працівники цієї установи зобов'язані дотримуватися вимог, які визначені Програмою та Правилами. Правила та Програма є документами із обмеженим доступом та приймаються на строк, який встановлений самою установою з врахуванням змін в законодавстві. Тобто, якщо до зазначених документів встановлюється обмежений доступ, то установою регламентується процедура зберігання, користування та ознайомлення із цими документами. Сама

процедура доступу до зазначених внутрішніх документів установи готується відповідальним працівником та підтверджується керівником або уповноваженою особою відповідної установи. Слід зазначити, що на сьогодні вже не діє Положення, яке регулювало кваліфікаційні вимоги, що висувалися до відповідальних працівників, які проводять фінансовий моніторинг.

Для працівників фінансових установ, які нещодавно прийняті на роботу відповідальний працівник проводить навчання у порядку передбаченому Положенням про здійснення фінансовими установами фінансового моніторингу від 05.08.2003 N 25 [4]. Правовою підставою для проведення навчання працівників фінансових установ для здійснення фінансового моніторингу є типова навчальна програма по спеціалізації. Зміни та доповнення до цієї типової програми вносяться після погодження із компетентним органом. Такий акт як типова програма підлягають оприлюдненню та публікації в офіційних джерелах та засобах масової інформації. Щоб здійснювати навчання працівників фінансових установ навчальний заклад має отримати право на таке навчання та ліцензію Міністерства освіти та науки для реалізації діяльності по освітніх послугах з підвищення кваліфікації, а також укласти договір про співпрацю з питань навчання.

Тобто, якщо впорядкувати нормативно-правове забезпечення працівників фінансових установ, то структура буде виглядати наступним чином:

- 1) Конституція України;
- 2) Кодекси: Цивільний кодекс України, Кодекс законів про працю

України, Господарський кодекс України;

3) Закони України: Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», Закон України «Про банки та банківську діяльність», Закон України «Про Національний банк України», Закон України «Про кредитні спілки», Закон України «Про страхування», Закон України «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про господарські товариства»;

4) Підзаконні нормативно-правові акти: Декрет КМУ «Про довірчі товариства», Постанова КМУ «Питання акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» від 05.06.2019 № 568, Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами від 05.08.2003 № 25, Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками від 18.12.1996 № 1523, Положення про навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації та складання екзаменів особами, які провадять діяльність на ринках фінансових послуг від 25.12.2003 № 183, Положенням про порядок надання фінансових послуг ломбардами від 26.04.2005 № 3981, Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії від 19.02.1994 № 55/94, Положення про Державний реєстр фінансових установ від 28.08.2003 № 41, Перелік внутрішніх положень та процедур кредитної спілки від 11.11.2003 № 116, Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ від 13.07.2004 № 1590;

5) Відомчі, локальні акти та внутрішні документи: Кодекс етики працівників Національного банку, Кодекс професійної поведінки та етики працівників банків, Кодекс

професійної поведінки для працівників інших фінансових установ, Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників різноманітних фінансових установ, Типові договори, посадові інструкції, статuti, установчі договори тощо.

Серед загальних особливостей нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ слід визначити, що більшість фінансових установ розробляють та приймають внутрішні нормативні акти, якими регулюється робочий процес працівників фінансових установ. Для кожної окремої посади встановлюються посадові обов'язки, які визначаються у більшості випадків у посадових інструкціях. Загальні особливості нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ встановлюються в конституційних положеннях, Кодексі законів про працю України, законах, підзаконних та інших актах. Крім того, для працівників фінансових установ визначається необхідність кваліфікаційних вимог для зайняття відповідної посади та професійний рівень підготовки.

Отже, проаналізувавши вище зазначені нормативно-правові акти щодо сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ, слід визначити такі ознаки:

– соціальна ознака передбачає встановлення державних гарантій та соціального забезпечення в діяльності працівників фінансових установ надаючи їм право на відпустки, оплату праці, надбавки та компенсації тощо;

– правова ознака встановлює, що для регулювання діяльності працівників фінансових установ застосовується різноманітна кількість

положень, які приймаються органами державної влади, зокрема Кабінету Міністрів України, Національної комісії по регулюванню ринків фінансових послуг тощо;

– внутрішньо-організаційна ознака передбачає, що для більшості фінансових установ характерним є встановлення посадових інструкцій для конкретно визначеної посади, яку займає працівник відповідно до виконання своїх посадових повноважень та функціональних обов'язків. Крім того, в структурі кожної фінансової установи є систематизований та ієрархічний перелік нормативних актів, які встановлюють особливості нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ. Більшість норм, які стосуються працівників фінансових установ носять локальний характер;

– професійно-кваліфікаційна ознака передбачає, що діяльність працівників фінансових установ повинна відповідати кваліфікаційним вимогам. Для реалізації зазначеної ознаки встановлюється можливість постійного підвищення професійних якостей та проходження спеціалізованого навчання для працівників фінансових установ.

Слід зазначити, що працівники фінансових установ для яких розробляються посадові інструкції у більшій мірі керуються у своїй діяльності законодавством, яке стосується конкретної фінансової установи та сфери її діяльності.

Висновки. Підсумовуючи дослідження сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні, зробимо висновок, що його характеризують як позитивні, так і негативні аспекти.

Серед позитивних аспектів сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні виділимо наступні:

- наявність спеціального нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ в Україні.

Як засвідчило наше дослідження, досить тривалий період правовий статус працівників фінансових установ в Україні та на українських територіях не відрізнявся від правового статусу інших категорій працівників. Тож, на нашу думку, позитивним аспектом є те, що законодавець все ж визначив спеціальну правосуб'єктність таких осіб, спеціальні права, обов'язки, юридичні гарантії, юридичну відповідальність та інші обмеження й заборони, які відповідають специфіці трудової діяльності в фінансових установах.

- поєднання централізованого та спеціального правового регулювання в нормативно-правовому забезпеченні працівників фінансових установ.

Основу правового регулювання діяльності працівників фінансових установ становить Конституція України [1] та Кодекс законів про працю України [24], тобто для правового регулювання діяльності працівників фінансових установ є характерними ті ж самі права, обов'язки та гарантії, якими наділяються працівники інших сфер. Але в той самий час, законодавцем було прийнято ряд спеціальних нормативно-правових актів, які враховують специфіку сфери надання фінансових послуг і встановлюють такий правовий статус працівників фінансових установ, який дозволяє ефективно реалізовувати службові обов'язки;

- регламентація у спеціальному порядку діяльності усіх видів фінансових установ, що позитивно відображається і на нормативно-правовому забезпеченні працівників фінансових установ в Україні.

В Україні прийнято такі Закони України, як «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про банки та банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про кредитні спілки» тощо. Серед підзаконних нормативно-правових актів нами відзначено такі, як Декрет КМУ «Про довірчі товариства», від 28.08.2003 № 41, Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ від 13.07.2004 № 1590 та інші. Прийнято ряд відомчих, локальних актів та внутрішніх документів, наприклад, Кодекс етики працівників Національного банку, Кодекс професійної поведінки та етики працівників банків, Кодекс професійної поведінки для працівників інших фінансових установ та ряд інших договорів. Як наслідок, працівники фінансових установ наділяються правовим статусом, який відповідає специфіці їх діяльності;

- нормативно-правове визначення вимог до тих працівників фінансових установ, посада яких потребує особливого досвіду, компетентності, професіоналізму та ділових якостей.

Зокрема, відзначимо прийняття Професійних вимог до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ [13], як нормативно-правового акту, який, як слідує з його назви, визначає критерії, яким мають відповідати керівники та головні бухгалтери, чії посади є ключовими для функціонування фінансових установ.

Але в той самий час, варто виділити і негативні аспекти сучасного стану нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ:

- нормативно-правове забезпечення працівників фінансових установ здійснює занадто велика кількість нормативно-правових актів.

По суті, правовий статус працівників фінансових установ на сьогодні формується із величезної кількості аспектів. Наприклад, Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 № 2664-III [2], як нормативно-правовий акт, який прийнято з метою правового забезпечення діяльності і розвитку ринку фінансових послуг в Україні, встановлює лише окремі обмеження діяльності працівників фінансових установ. Так само, у інших нормативно-правових актах, які здійснюють нормативно-правове забезпечення працівників фінансових установ, урегульовано лише окремі аспекти правосуб'єктності таких осіб, їх прав, обов'язків, юридичних гарантій, юридичної відповідальності, обмежень та заборон. Такий підхід законодавця суттєво ускладнює формування цілісного розуміння того, що ж являє собою правовий статус працівників фінансових установ;

- роль внутрішніх нормативних актів у нормативно-правовому забезпеченні працівників фінансових установ.

Як нами встановлено, у даній сфері величезну роль відіграють внутрішні нормативні акти, якими регулюється робочий процес працівників фінансових установ. Як наслідок, у кожній окремій фінансовій установі працівник може отримувати

різний обсяг правосуб'єктності, прав, обов'язків, юридичних гарантій, юридичної відповідальності, обмежень та заборон, що може призвести до необґрунтованого обмеження працівників у правах.

Тому, слід зазначити, що сучасний стан нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ потребує подальших комплексних наукових досліджень. Адже, існує велика кількість правових актів, які регулюють правовідносини пов'язані із діяльністю праців-

ників фінансових установ, а конкретизованих норм, які б встановлювали працівників фінансових установ як особливу категорію працівників не має. Тому, в ході подальших досліджень нормативно-правового забезпечення працівників фінансових установ можливим стане прийняття акта, який здійснив регулювання особливостей діяльності працівників фінансових установ, а також систематизував та впорядкував норм, які в тій чи іншій мірі стосуються працівників фінансових установ.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 1. ст. 1.
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 5–6. ст. 30.
4. Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами: Положення від 05.08.2003 № 25 Офіційний вісник України від 05.09.2003. № 34. стор. 66. стаття 1841. код акту 26182/2003.
5. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 29. ст. 238.
6. Питання акціонерного товариства «Державний ощадний банк України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 568. Офіційний вісник України. 2019 р. № 55. стор. 11. стаття 1908. код акта 95132/2019.
7. Кодекс професійної поведінки та етики працівників АТ «Піреус Банк МКБ» URL:[https://piraeusbank.ua/i_upload/code%20of%20conduct%20ukr\(1\).pdf](https://piraeusbank.ua/i_upload/code%20of%20conduct%20ukr(1).pdf). (дата звернення: 12.12.2019).
8. Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=86889 (дата звернення: 12.12.2019).
9. Всеукраїнська асоціація кредитних спілок URL: http://vaks.org.ua/?menu=Finprosvita_normativno-pravovi_aktu (дата звернення: 12.12.2019).
10. Перелік внутрішніх положень та процедур кредитної спілки: Розпорядження Держфінпослуг від 11.11.2003 № 116 Офіційний вісник України від 12.12.2003. № 48. стор. 331. стаття 2549. код акту 26937/2003.
11. Про затвердження Положення про порядок надання фінансових послуг ломбардами: Розпорядження Держфінпослуг від 26.04.2005 № 3981 Офіційний вісник України від 10.06.2005. № 21. стор. 81. стаття 1146. код акту 32491/2005.
12. Положення про Державний реєстр фінансових установ: Положення Держфінпослуг від 28.08.2003 № 41 Офіційний вісник України від 03.10.2003. № 38. стор. 193. стаття 2048. код акту 26397/2003.

13. Професійні вимоги до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ: Розпорядження Держфінпослуг від 13.07.2004 № 1590 Офіційний вісник України від 20.08.2004. № 31. стор. 231. стаття 2100. код акту 29660/2004.

14. Положення про навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації та складання екзаменів особами, які провадять діяльність на ринках фінансових послуг: Розпорядження Держфінпослуг від 25.12.2003 № 183 Офіційний вісник України офіційне видання від 20.02.2004. № 5. стор. 93. стаття 260. код акту 27604/2004.

15. Про довірчі товариства: Декрет КМУ від 17.03.1993 № 23-93 Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. N 19. ст.207.

16. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. N 49. ст.682.

17. Типовий договір довірчого товариства з довірительом майна: Наказ Фонду державного майна, Мінфіну України, Антимонопольного комітету від 30.08.1995 № 1116/143/7/Н URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0327-95/card6#Public>.

18. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 40-44. ст.356

19. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. N 18. ст. 78

20. Рекомендація Комісії 92/48/ЄЕС «Щодо страхових посередників» (укр/рос): Рекомендації ЄЕС Міжнародний документ від 18.12.1991 № 92/48/ЄЕС. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_018

21. Про порядок провадження діяльності страховими посередниками: Постанова КМУ від 18.12.1996 № 1523 Урядовий кур'єр офіційне видання від 21.01.1997.

22. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. N 47. ст.646.

23. Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії: Положення від 19.02.1994 № 55/94. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55/94>

24. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971. Додаток до N 50.

O. Krizliev, Chairman of the Chabanivka village council
ORCID: 0000-0001-6590-499X

Current status of legislative en suring of financial institution employees in Ukraine

It is established that in the sphere of activity of financial institutions play a huge role played by internal regulations, which regulate the workflow of employees of financial institutions. As a consequence, in each individual financial institution, an employee may receive a different amount of legal personality, rights, obligations, legal safeguards, legal liability, restrictions and prohibitions, which may lead to an unjustified restriction on employees' rights. It has been found that the peculiarities of regulatory support for credit union employees, which are financial institutions, are the regulation, credit union statutes, decisions and regulations, which are based and must comply with the requirements of the current legislation governing the activities of credit unions. Also, credit institution employees are guided in their activities by the requirements of the regulations that are developed for each structur-

al unit and other internal documents of each individual credit institution. It is determined that among the general features of regulatory support for employees of financial institutions it should be noted that most financial institutions develop and adopt internal regulations that regulate the workflow of employees of financial institutions. Duties are set for each individual position, which in most cases are defined in job descriptions. It is emphasized that the legal basis for the training of financial institutions employees for financial monitoring is a typical specialization training program. Such an act as a standard program shall be made public and published in official sources and in the media. It is concluded that in the sphere of activity of financial institutions there are a large number of legal acts that regulate legal relations related to the activities of employees of financial institutions, and there are no specific rules that would establish employees of financial institutions as a special category of employees. It is concluded that it is necessary to adopt an act that regulates the peculiarities of activities of employees of financial institutions, as well as systematizes and regulates the rules that in one way or another apply to employees of financial institutions.

Keywords: *investment activity; financial monitoring; legal guarantees; legal liability.*